

**DANIEL CIUGUREANU ȘI ION PELIVAN - EROI AI UNIRII BASARABIEI
CU PATRIA MAMĂ ȘI MARTIRI AI REGIMULUI COMUNIST DIN
ROMÂNIA**

*Prof. gr. I Mihai Bocancea
Ionuț-Mihai Nacu*

Ștefan cel Mare și Sfânt, cel mai apreciat dintre toți românii, a lăsat Moldova întărită din toate punctele de vedere și respectată pe plan european. Pe parcursul timpului unele teritorii ale acestui stat au ațâțat poftele de acaparare din partea tătarilor, polonilor, ucrainenilor, rușilor sau ale altor state vecine.

Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei (1710-1711), care s-a aliat cu Petru I, țarul rușilor împotriva turcilor, a încheiat cu acesta Tratatul de la Luțk (13 aprilie 1711), care a fost un acord secret. Articolul XI prevedea că „hotarele principatului Moldovei, după drepturile sale antice, sunt acelea cuprinse între râul Nistru, Camenița, Bender, cu tot ținutul Bugeacului, Dunărea, Muntenia, Marele ducat al Transilvaniei și cu Polonia, după delimitările făcute cu aceste țări”.

Urmașii lui Petru I nu au respectat acest tratat și în urma războiului ruso-turc dintre anii 1806-1812, Imperiul Otoman ceda Imperiului Rus, în mod fraudulos, prin pacea de la București din 1812, partea de est a Moldovei, cuprinsă între Prut și Nistru. Din acel an, după încorporare, Rusia a numit-o „*Gubernia Basarabia*”. În timpul stăpânirii țariste, Basarabia timp de peste 100 de ani a suferit o asuprire atât de cruntă încât, așa cum spune profesorul universitar doctor Valeriu Dulgheru din Basarabia „e de mirare că a mai putut supraviețui tuturor vicisitudinilor sorții sale politice. Poporul și limba au fost supuse unui îndelung proces de rusificare”.

Începând cu anul 1917, după criza Imperiului Rus provocată de revoluția din februarie-martie din același an, începe tot mai mult renașterea conștiinței naționale a soldaților și ofițerilor moldoveni din armata rusă și apoi aceasta este urmată de ceilalți cetățeni și intelectuali români din Basarabia. La 3 aprilie 1917 s-a constituit Partidul Național Moldovenesc din inițiativa unui grup de intelectuali moldoveni care au propus între altele crearea Sfatului Țării, un organism care să intensifice lupta pentru libertate și unirea cu Patria Mamă. În 1917 au loc în contextul dezvoltării conștiinței naționale mai multe congrese și adunări generale ale diferitelor categorii sociale. În perioada 20-27 octombrie 1917 consiliul ostășesc a proclamat autonomia teritorială și politică a Basarabiei și formarea Sfatului Țării ca organ legislativ. Hotărârile consiliului ostășesc au fost luate de circa 9000 de delegați.

La 21 noiembrie 1917 s-au deschis lucrările Sfatului Țării (instituția legislativă supremă) format la început din 100 de membri și apoi din 120, din care 70% români și 30% din celelalte nații. Sfatul Țării format din reprezentanți legitimi ai tuturor naționalităților, confesiunilor, județelor, orașelor, corporațiilor muncitorești și asociațiilor profesionale și culturale proclamă Republica Populară (Democratică) Moldovenească. Se formează și organul suprem legislativ Consiliul Directorilor (guvernul). Între fruntașii mișcării unioniste din Basarabia sunt Ion Incuț, Pantelimon Halippa Daniel Ciugureanu, Ion Pelivan și alții. Daniel Ciugureanu, fruntaș al mișcării Unirii Basarabiei cu patria mamă, România, s-a născut la 9 decembrie 1885 la Șirăuți,

Fig. 3.4. Arhitecții Unirii Basarabiei cu România.

ținutul Hotin. A fost fiul preotului Alexandru Ciugureanu și al profesoarei Ecaterina Ciugureanu. După studiile primare din satul natal, a continuat să studieze la Bălți și la Seminarul Teologic din Chișinău. Apoi a absolvit Facultatea de Medicină din Chișinău cu rezultate din cele mai bune devenind medic chirurg-urolog, domeniu în care obține și doctoratul. A fost medic la mai multe spitale din Basarabia și din România.

De tânăr a fost pătruns de idei îndrăznețe pentru acele timpuri, când Basarabia se afla sub cruntă asuprire țaristă, ca: redeșteptarea națională a românilor, lupta pentru dezrobire și pentru unirea cu România. În acest sens a înființat împreună cu alți fruntași români din Basarabia cercul „Deșteptarea” (1908) și din 1913 a editat ziarul *Cuvânt Moldovenesc*. În 1912 când Rusia a sărbătorit 100 de ani de la anexarea Basarabiei, adică de „*eliberare rusească*”, Daniel Ciugureanu a îmbrăcat haine de doliu și a purtat tricolorul românesc. A fost arestat și deportat în Siberia. După câteva luni de detenție a revenit în Basarabia, nu se știe exact dacă a fost eliberat sau a evadat.

A avut un rol important în formarea Sfatului Țării din care a făcut parte și Ion Pelivan. La 17 ianuarie 1918 a fost ales Președintele Consiliului Directorilor și apoi reales în această funcție adică primul ministru al guvernului Republicii Democratice Moldovenești. În această calitate a luat măsuri pentru a opri toate fărdelegile ce se petreceau în țară și s-a opus anexării unor părți din Moldova de către Polonia.

După cum am mai arătat, între marii eroi ai unirii Basarabiei cu România se află și Ion Pelivan, care s-a născut la 1 aprilie 1876 în satul Răzeni (Rezeni) ținutul Lăpușna din părinții Gheorghe Andrei Pelivan, cantor bisericesc și Eugenia Pelivan născută Varuh. Primele studii le-a făcut la școala primară din sat. A absolvit Seminarul Teologic din Chișinău și Facultatea de Drept a Universității din Dorpat (Estonia) în 1903. De tânăr a dus o activitate intensă împotriva rusificării Basarabiei. Aflându-se în fruntea tineretului studios basarabean a început să organizeze asociații regionale basarabene, care aveau ca scop trezirea conștiinței naționale și cultivarea limbii moldovenești. Pentru ideile sale patriotice privind dezrobirea Basarabiei a fost arestat de ruși și a fost deținut între 1902-1903 la închisoarea din Dorpat și apoi în mai multe închisori, inclusiv în Siberia. În timpul primului război mondial a fost trimis pe front în locurile cele mai periculoase. Din a. 1917 revine la Chișinău și alături de Daniel Ciugureanu participă la toate acțiunile de unire a Basarabiei cu România. A făcut parte

din Sfatul Țării, unde la ședința de inaugurare a acestuia a spus „Astăzi este ziua cea mai însemnată în istoria poporului moldovean. Acest popor a fost condamnat să piară, dar astăzi el renaște; a fost înmormântat, dar astăzi a-nviat. Toți moldovenii simt o bucurie nemărginită când văd drapelul național, care fâlfâie deasupra acestui palat. Astăzi se îndeplinește idealul strămoșilor noștri și speranțele tuturor conducătorilor poporului nostru, care s-au coborât în morminte cu durere în suflet. Dați-mi voie, în acest moment istoric, să-mi îndrept privirile îndărăt și să ating puțin istoria poporului nostru plină de lacrimi și dureri (...)”.

În noul guvern format (Sfatul Directorilor) Ion Pelivan a deținut funcția de director (ministru) de externe. În această calitate împreună cu alți fruntași unioniști, din cauza numeroaselor piedici din partea elementelor ostile unirii, au călătorit la Iași între 4-5 decembrie 1917, în mod secret, pentru a cere ajutor statului român. Aflați de către bolșevicii ruși în gara Nicolina au fost arestați pe motiv că vreau să introducă trupe române în Basarabia. La intervenția autorităților române au fost eliberați. Când forțele pro ruse au pus la cale o rebeliune împotriva Sfatului Țării, o nouă delegație din care făcea parte și Ion Pelivan și Vladimir Cristi a venit la Iași pentru a cere ajutor și a convins autoritățile române de necesitatea acestuia, care au trimis o divizie la conducerea căreia se afla generalul Ernest Broșteanu, liniștind lucrurile.

Atunci când Ion Pelivan a fost numit locțiitor de judecător la Bălți a desfășurat o activitate unionistă foarte intensă pentru care a fost destituit din funcție. Ca urmare a acestui fapt, acest județ a fost primul care s-a pronunțat în 1918 pentru unirea Basarabiei cu România.

La 24 ianuarie 1918 Sfatul Țării a proclamat independența Moldovei, iar la 27 martie, după unele deplasări anterioare la Iași, unde Daniel Ciugureanu s-a consultat cu regele Ferdinand I, cu Alexandru Averescu, Alexandru Marghiloman și Nicolaie Iorga, Sfatul Țării condus de Ion Inuleț a proclamat Unirea Basarabiei cu România. În ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918 care și-a desfășurat lucrările sub președinția lui Ion Inuleț s-a supus la vot Declarația Blocului Moldovenesc (format din reprezentanții tuturor formațiunilor care doreau unirea) și a fost votată în întregime. În sală erau deputați din Sfatul Țării, membrii cabinetului Republicii Moldova și unii invitați. Rezoluția care reprezintă și declarația Sfatului Țării cu privire la Unirea Basarabiei cu România, între altele prevedea: „*Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele sale dintre Prut, Nistru, Dunăre și Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechei Moldove, în puterea dreptului istoric, și a dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România*”. Dintre deputații Sfatului Țării, 86 au votat pentru, 3 împotriva, 36 s-au abținut și 13 au lipsit. După anunțarea rezultatului în sală și-a făcut apariția și primul-ministru al României, Marghiloman și alte personae care l-au însoțit. Rezultatul votului este primit cu aplauze furtunoase și se strigă „*Trăiască Unirea cu România mamă*”. Din public se aruncă cu flori deputaților. Deputații și publicul ovaționează pe președintele Ion Inuleț, pe primul ministru Daniel Ciugureanu și pe ministrul Ion Pelivan (fig. 3.5). La 28 martie 1918 o delegație din care au făcut parte Pantelimon Halippa, Daniel Ciugureanu, Ion Pelivan și Ștefan Ciobanu

Fig. 3.5. Sfatul Țării a votat Unirea Basarabiei cu România..

au adus actul Unirii Basarabiei cu România, la Iași și a fost înmănat solemn regelui Ferdinand I. Ei au făcut parte și din delegația Basarabiei care a luat parte la ședința Consiliului Național din Bucovina la 28 noiembrie 1918 când s-a hotărât unirea cu România, de asemenea, la Marea Adunare de la Alba Iulia, unde s-a hotărât Unirea Transilvaniei cu patria mamă. Daniel Ciugureanu demisionează din funcția de prim-ministru al Republicii Democratice Moldova și devine ministru fără portofoliu în guvernul României. Această funcție a fost deținută în patru guverne consecutive (1918-1919). A participat din partea Guvernului României împreună cu Ion Pelivan și alți membri la mai multe misiuni internaționale precum la lucrările Conferinței de Pace de la Paris (1918), la Tratatul de Pace de la Paris și la mai multe congrese de la Paris și Londra.

Daniel Ciugureanu a fost ales în Parlamentul României de mai multe ori în calitate de senator și deputat din partea basarabenilor. A îndeplinit funcția de vicepreședinte al Camerei Deputaților (1922-1923) și vicepreședinte și președinte al Senatului Regatului România Mare (1936-1937). La fel și Ion Pelivan a fost ales deputat în Parlamentul României Mari în șapte legislaturi și a deținut importante funcții în statul român. În 1932 se stabilește cu domiciliul la București. După 1940 când Basarabia a fost cedată Uniunii Sovietice, peste 120 000 de basarabeni și bucovineni s-au refugiat în România. Ion Inculeț, Daniel Ciugureanu și alți frunțași basarabeni au înființat „*Cercul Basarabenilor*” care avea ca scop ajutorul material al refugiaților și plasarea lor în câmpul muncii.

Daniel Ciugureanu a fost mobilizat în cel de-al doilea război mondial ca medic militar cu gradul de căpitan. S-a pensionat în 1946. Pentru activitatea sa patriotică, politică și profesională a primit prin decrete regale mai multe decorații: Ordinul „*Coroana României*” în grad de Mare Cruce, Ordinul „*Serviciul Religios*” în grad de Mare Cruce și altele. După venirea regimului comunist în România, toți cei care au

fost miniștri sau au deținut înalte funcții în statul român în perioada interbelică au fost arestați în noaptea de 5 spre 6 mai 1950, numită și „noaptea demnitarilor” și duși cu duba la închisoarea din Sighetul Marmației. Daniel Ciugureanu care a fost numit Iuliu Maniu al Basarabiei a fost arestat de la locuința sa din București și transportat împreună cu alți foști miniștri și demnitari spre închisoarea de la Sighetul Marmației. Când au ajuns cu duba de deținuți la Turda, Daniel Ciugureanu era mort. Pentru intensă sa activitate pentru unire, rușii l-au condamnat la moarte în 1924, în contumacie. Cercetătorii istorici consideră că el a fost asasinat ca urmare a acestei condamnări. Istoricul Nuțu Roșca scrie că în unele cazuri moartea a fost planificată. Primul prevăzut să moară a fost Daniel Ciugureanu. A fost dus la Sighetul Marmației unde a fost aruncat într-o groapă comună din cimitirul Cearda. După 1989 inginerul Gheorghe Ciugureanu, fiul, a primit de la Patriarhia Română un loc de mormânt pentru tatăl său, fost ministru și erou al Unirii Basarabiei cu România. Când au fost să caute osemintele tatălui său în cimitirul fără morminte de la Cearda a fost imposibil să le găsească. Ca urmare, acolo a fost ridicată o troiță cu numele lui Daniel Ciugureanu care a fost sfințită la 14 iulie 1993. Pe locul primit pentru mormânt a fost ridicat un cenotaf. În certificatul de deces multe date personale nu corespund cu realitatea. Mai mult, sunt două certificate de deces, ambele cu greșeli și falsuri.

Tot în 1950 a fost arestat și Ion Pelivan și transportat la închisoarea de la Sighetul Marmației unde a stat în celula 18 împreună cu Ion Nistor și alți înalți demnitari. Datorită foamei, a condițiilor inumane și a numeroase bătăi primite s-a îmbolnăvit, medicul închisorii refuzând să-i dea tratamentul necesar, moare în ziua de 25 ianuarie 1954, la vârsta de 78 de ani, fiind îngropat în cimitirul Cearda. Osemintele sale au fost depuse, mai târziu, în cimitirul de la Cernica, la 4 aprilie 1976. Aceste mari personalități aflate în detenție la Sighetul Marmației nu erau strigate după nume sau funcțiile pe care le-au avut ci erau numiți: banditul nr. 1, banditul nr. 2 ș. a. m. d., după numerele primite la încarcerare.

Tot în această pușcărie a fost închis din 1950 până în 1952 și Pantelimon Halippa, în 1952 a fost predat sovieticilor care l-au judecat și condamnat la 25 de ani de muncă silnică și trimis în Siberia. În 1955 a fost eliberat și trimis în România, fiind din nou închis, de data aceasta la Gherla, până în 1967. Moare în anul 1969.

Astăzi închisoarea de tristă amintire de la Sighetul Marmației a fost transformată în memorial, unde cei care o vizitează sunt cuprinși de groaza condițiilor și suferințelor îndurate de marii patrioți închiși și torturați mai ales în perioada anilor 1950 – 1964.

Bibliografie:

1. Calafeteanu I., Moisuc V.-P. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România, 1917-1918*, Editura Hyperion, Chișinău, 1995.
2. Dulgheru V. *Istoria integrală a Basarabiei*. Chișinău, „Balacron”, 2016.
3. Iacobescu M. *Câteva reflecții la un veac de la prima conflagrație mondială*. Crai nou, Suceava.
4. Nistor I. I. *Istoria Basarabiei*, Editura Cartea Moldovenească, 1991.
5. Purici Ș. *Istoria Basarabiei*, Editura Semne, București, 2011.
6. Roșca N. *Închisoarea elitei românești. Compendiu*. Sighetul Marmației, 2006.